

Юринець Ю. Л.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного і адміністративного права*

Варакута Л. В.,

*студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет,
м.Київ*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день проблеми міграції населення є актуальними та нагальними, адже їх наслідками є не тільки проблеми соціально-економічного та безпекового характеру, але й істотні зміни етнорелігійного складу приймаючих держав і як наслідок загострення міжетнічних відносин у даних країнах. Це ілюструє масштабна міграційна криза в Європі 2015 року, зумовлена масовим переміщенням до країн ЄС біженців із Близького Сходу та Африки. Таким чином, міжетнічні відносини, забезпечення прав національних меншин є надзвичайно актуальними в Україні.

За своїм етнічним складом українське населення належить не до поліетнічних (цей міф ще донині поширений), а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80 % території [1]. За даними Всеукраїнського перепису населення станом на 2001 український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях, лише в АР Крим, яка на сучасному етапі має статус тимчасово окупованої території, частка росіян перевищувала 50 %. У свою чергу проголошення незалежності України сприяло активному формуванню політико-правової бази для регулювання міжетнічних суспільних, беручи до уваги міжнародний досвід захисту прав національних меншин, який накопичили європейські держави упродовж десятиліть. Права та свободи нацменшин стали гарантуватися шляхом утвердження їх правового статусу. Законом України «Про національні меншини в Україні» 1992 р. уперше законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян

України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [2]. «Захист прав національних меншин в Україні – це система принципів, норм, інституцій та заходів, спрямованих на забезпечення належної реалізації, запобігання порушенню і відновлення порушених прав національних меншин в Україні» [3, с. 5]. Адже на законодавчому рівні Українська держава прагне гарантувати національним меншинам, що проживають на її території, основні категорії прав, зокрема: право на існування і збереження своєї ідентичності, рівну участь у державотворенні, збереження і розвиток культурної самобутності, політичні права, отримання фінансової допомоги, юридичного захисту стосовно спеціальних прав національних меншин та ін [4, с. 272-273].

Національне законодавство в етнонаціональній сфері є системою нормативно-правових документів, серед них варто відзначити: Конституція України (1996); Декларація прав національностей України (1991); Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про громадянство України» (1997), «Про засади державної мовної політики» (2012), «Про культуру» (2011) та ін. Зміст національного законодавства свідчить, про те, що у ньому чітко закріплені найфундаментальніші міжнародні права щодо захисту національних меншин. Без сумніву, Україна - суб'єкт міжнародно-правових відносин, імплементуючи міжнародні стандарти щодо захисту прав нацменшин у власне законодавство та державну етнополітику, послідовно використовує досвід зарубіжних країн у цій сфері. Українське законодавство активно забезпечує захист прав і свобод національних меншин шляхом імплементування міжнародних стандартів.

Яскравим прикладом успішного гарантування Україною правового статусу національних меншин є те, що досвід України щодо захисту прав національних меншин використовують навіть інші країни. Наприклад, досвід із впровадження пілотного проекту програми Ради Європи «Освітня політика та національні меншини» використовували у Вірменії, Азербайджані, Білорусі, Грузії та Молдові. У нашій країні цей проект реалізовано в 2000 – 2001 роках, тоді проводили міжнародні семінари, зокрема «Освітні права національних меншин», на якому обговорювали стан виконання в Україні рекомендацій експертів Ради Європи. Отже, ми бачимо, що не тільки Україна спирається на

міжнародний досвід, але й інші держави світу беруть до уваги українську практику у даних питаннях.

Для гарантування прав і свобод національних меншин Українська держава також активно співпрацює з державами-сусідами у сфері правового захисту національних меншин. Дієвим механізмом співробітництва України з державами-сусідами у сфері правового захисту національних меншин є двосторонні міжурядові комісії. Зокрема: Змішана українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин (створена 1991 р.); Міжурядова українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури (1995 р.); Змішана міжурядова українсько-румунська комісія з питань забезпечення прав національних меншин (1998 р.). Їх головна мета полягає у координація діяльності міністерств і відомств держав-сусідів щодо забезпечення прав нацменшин, відповідно угорської, словацької та румунської на території України та української на території Угорщини, Словаччини і Румунії. Усі вони займаються організацією комплексу заходів між країнами для забезпечення прав національних меншин, сприяють створенню необхідних соціально-економічних і інших умов для збереження та розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності [6].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що Україна справедливо посідає одне з провідних місць в Європі по гарантуванню основних категорій прав національних меншин у чинному законодавстві, імплементації міжнародних стандартів захисту прав нацменшин. У той же час, незважаючи на відповідність міжнародно-правовим нормам у цій сфері, деякі норми українського законодавства все ще залишаються певною мірою декларативними, так як не передбачають створення дієвих механізмів забезпечення окремих прав національних меншин. Актуальними вважаються проблеми фінансової підтримки програм розвитку нацменшин, збереження етнічної ідентичності та історичного середовища їхнього існування в Україні. Міжнародне співробітництво України, прийняття нової концепції національної етнополітики, внесення відповідних змін до чинного українського законодавства та вдосконалення інституційної системи захисту прав національних меншин, ефективна взаємодія центральних і місцевих органів влади з національно-культурними товариствами, належне фінансування цільових програм їхнього етнокультурного розвитку, забезпечить реалізацію різних категорій прав

національних меншин і корінних народів України, сприятиме гармонізації міжетнічних відносин у державі.

Список використаних джерел

1. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики: Монографія / М.С. Дністрянський. – Львів: Літопис; Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 56-65.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>. – Назва з екрана.
3. Алмаші М.М. Захист прав національних меншин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / М.М. Алмаші; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 19 с.
4. Антонюк О.В. Основи етнополітики: Навч. посібник / О.В. Антонюк. – К.: МАУП, 2005. – 432 с
5. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
6. Попок А.А. Діяльність змішаних міжурядових комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин / А.А. Попок // Актуальні проблеми державного управління. – 2010. – № 1. – С. 84-97.